

Pohorielov, Yu. S. "Rozvytok pidpriemstva: poniattia ta vydy" [Enterprise development: concepts and types]. *Kultura narodov Prichernomor'ya*, no. 88 (2006): 75-81.

Raievnieva, O. V. *Upravlinnia rozvytkom pidpriemstva: metodolohiia, mekhanizmy, modeli* [Management of enterprise development: methodology, mechanisms, models]. Kharkiv: VD «INZhEK», 2006.

Shvyrev, B. C., and Yudin, B. G. *Metodologicheskii analiz nauki: yego sushchnost, osnovnyye tipy i formy* [Methodological analysis of science: its essence, basic types and forms]. Moscow: Znaniye, 1980.

Teoretychni osnovy konkurentnoi stratehii pidpriemstva [Theoretical foundations of the competitive strategy of the enterprise]. Kharkiv: VD «INZhEK», 2006.

УДК 332.64

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ

©2018 ЛУК'ЯНОВ В. І.

УДК 332.64

Лук'янов В. І. Оцінка сучасного стану функціонування підприємств житлово-комунального господарства Харківського регіону

У роботі виявлені основні чинники, що визначають ефективність функціонування ЖКК у регіонах України. Зазначено, що підприємства ЖКК Харківського регіону мають численні проблем, які пов'язані з нестачею робочої сили на підприємствах галузі; сировини, матеріалів, устаткування; з фінансовими обмеженнями та іншими негативними факторами. Проведений аналіз функціонування підприємств ЖКК довів, що за видами економічної діяльності частка підприємств постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря несуттєво, але зменшується, а підприємств водопостачання, каналізації, поводження з відходами, навпаки, збільшується. Проведено аналіз структури капітальних інвестицій за джерелами фінансування Харківської області (у відсотках до загального обсягу інвестицій по регіону). Проаналізовані грошові витрати домогосподарств за децильними групами залежно від розміру середньодушових еквівалентних грошових доходів. Доведено, що для сталого розвитку підприємств ЖКК Харківського регіону необхідно забезпечити стабільне фінансування будівництва й модернізації систем комунальної інфраструктури, фінансування технічних і технологічних заходів, трансформування організаційної та управлінської структур житлово-комунального комплексу.

Ключові слова: житлово-комунальне господарство, регіон, забезпечення, функціонування, оцінка.

Рис.: 3. **Табл.:** 3. **Бібл.:** 11.

Лук'янов Віктор Іванович – директор Житлово-комунального коледжу Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова (вул. Шевченка, 233а, Харків, 61033, Україна)

E-mail: jkt45@ukr.net

УДК 332.64

Лукьянов В. И. Оценка современного состояния функционирования предприятий жилищно-коммунального хозяйства Харьковского региона

В работе выявлены основные факторы, определяющие эффективность функционирования ЖКК в регионах Украины. Отмечено, что предприятия ЖКК Харьковского региона имеют множество проблем, связанных с нехваткой рабочей силы на предприятиях отрасли; сырья, материалов, оборудования; с финансовыми ограничениями и другими негативными факторами. Проведенный анализ функционирования предприятий ЖКК доказал, что по видам экономической деятельности доля предприятий поставки электроэнергии, газа и кондиционированного воздуха незначительна, но уменьшается, а предприятий водоснабжения, канализации, обращения с отходами, наоборот, увеличивается. Проведен анализ структуры капитальных инвестиций по источникам финансирования Харьковской области (в процентах к общему объему инвестиций по региону). Проанализированы денежные расходы домохозяйств по децильным группам в зависимости от размера среднедушевых эквивалентных денежных доходов. Доказано, что для устойчивого развития предприятий ЖКК Харьковского региона необходимо обеспечить стабильное финансирование строительства и модернизации систем коммунальной инфраструктуры, финансирование технических и технологических мероприятий, трансформации организационной и управленческой структур жилищно-коммунального комплекса.

Ключевые слова: жилищно-коммунальное хозяйство, регион, обеспечение, функционирование, оценка.

Рис.: 3. **Табл.:** 3. **Библ.:** 11.

Лукьянов Виктор Иванович – директор Жилищно-коммунального колледжа Харьковского национального университета городского хозяйства имени А. Н. Бекетова (ул. Шевченко, 233а, Харьков, 61033, Украина)

E-mail: jkt45@ukr.net

UDC 332.64

Lukyanov V. I. Assessing the Current Status of Functioning of the Enterprises of Housing and Communal Services of Kharkiv Region

The article identifies the main factors determining the efficiency of housing and communal complex functioning in the regions of Ukraine. It is specified that the enterprises of housing and communal services of Kharkiv region have many problems connected with shortage of labor force at the enterprises of the branch; raw materials, equipment; financial constraints and other negative factors. The carried out analysis of functioning of the housing and communal services enterprises proved that by types of economic activity the share of the enterprises of supply of electric power, gas and air conditioning is insignificant, but decreases, while the share of the enterprises of water supply, sewage, the waste management, on the contrary, increases. The analysis of structure of capital investments by sources of financing of Kharkiv region (in percent to total volume of investments by region) is carried out. The monetary expenditures of households by deciles groups are analyzed depending on the size of capita equivalent money income. It is proved that for sustainable development of the housing and communal services enterprises of Kharkiv region it is necessary to ensure stable financing of construction and modernization of communal infrastructure systems, financing of technical and technological activities, transformation of organizational and administrative structures of housing and communal complex.

Keywords: housing and communal services, region, provision, functioning, assessment.

Fig.: 3. **Tbl.:** 3. **Bibl.:** 11.

Lukyanov Victor I. – Director of Housing and Communal College of the O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv (233a Shevchenka Str., Kharkiv, 61033, Ukraine)

E-mail: jkt45@ukr.net

Величезну роль у соціально-економічному розвитку України відіграє існуючий стан житлово-комунального господарства, реалізація основних завдань якого спрямована на забезпечення споживачів якісними послугами.

Системна криза у сфері житлово-комунального комплексу є наслідком непослідовної державної політики реформування галузі, недосконалого розвитку конкурентних ринкових відносин, відсутності ефективної цінової політики, а також дієвих економічних стимулів щодо заохочення приватного підприємництва.

Житлово-комунальне господарство (ЖКГ) як соціально-економічний об'єкт є однією з важливіших галузей економіки України, результати роботи якої мають величезний вплив на роботу всіх без виключення галузей промисловості, соціально-економічні показники якості життя населення, і, як наслідок, відображає рівень благополуччя країни та її регіонів.

Харківський регіон – один із найважливіших науково-промислових регіонів України. Для визначення напрямів забезпечення розвитку ЖКГ регіону вкрай необхідним є проведення оцінки фінансово-економічного стану житлово-комунальних підприємств Харківського регіону.

Питаннями розвитку житлово-комунального господарства займалися багато провідних учених-економістів України. Вагомий внесок у дослідження цього питання здійснили Амосов О. [1], Бакіров В. [2], Димченко О. [3], Драган І. [4], Качала Т. [5], Манцевич Ю. [6], Тищенко О. [7], Шинкаренко П. [8] та ін.

Але деякі питання щодо оцінки розвитку ЖКГ на рівні регіонів України потребують детального опрацювання. Особливої уваги вимагають дослідження та оцінка фінансово-економічного стану підприємств житлово-комунального господарства регіону.

Метою статті є оцінка сучасного стану функціонування підприємств житлово-комунального господарства Харківського регіону

На жаль, сучасний стан ЖКГ країни не задовольняє потребам підприємств та населення. В отриманому в «спадщину» з часів СРСР господарстві за роки незалежності України не було реалізовано кардинальних реформ. Як наслідок – економічні показники роботи найважливішої галузі свідчать про стабільну збитковість роботи більшості підприємств ЖКГ, незважаючи на постійні підвищення тарифів на товари та послуги як для населення, так і для підприємств. Спроби реформування галузі на регіональному та державному рівнях відбувалися з моменту прийняття Верховною Радою України Загальнодержавної Програми реформування та розвитку ЖКГ України у 2004 р. Але прописані в Програмі ініціативи не набули чіткої алгоритмізації, тому реалізація відповідних програм у регіонах відбулася лише частково, а тому й результати реформування не привели до суттєвого поліпшення стану галузі. Без кардинальної зміни підходу до управління комунальним господарством як

на рівні регіонів, так і на рівні країни в цілому, передумов для поліпшення становища немає.

Більшість житлово-комунальних підприємств є збитковими, тому останнім часом в Україні сформувалася тенденція до збільшення кількості підприємств, що збиткують та стають банкрутами. Так, сума збитків українських підприємств житлово-комунального господарства за останні сім років збільшилася в п'ять разів. Аналіз особливостей фінансової діяльності підприємств ЖКГ показав, що необхідно знаходити і здійснювати методи, які служили б для виявлення і визначення тих чинників, що впливають на загрозу банкрутства, а також для прогнозування майбутніх їх значень для оцінки фінансового стану підприємства в подальших періодах [9].

До основних чинників, що визначають ефективність функціонування житлово-комунального комплексу (ЖКК) у регіонах України, належать:

1. Нормативно-правове забезпечення діяльності перетворених організацій житлово-комунального комплексу.
2. Формування інституціонального середовища й системи функціонування ЖКГ.
3. Раціоналізація джерел і механізмів фінансування.
4. Розвиток конкуренції між учасниками житлово-комунального обслуговування.
5. Застосування ресурсозберігаючих технологій.
6. Підготовка й перепідготовка кадрів виконавців та управлінців.
7. Використання організаційно-правових форм управління діяльністю ЖКК, заснованих на співпраці з мешканцями [10].

Підприємства ЖКГ Харківського регіону мають множинну проблем, які пов'язані з нестачею робочої сили на підприємствах галузі; нестачею сировини, матеріалів, устаткування; фінансовими обмеженнями та іншими негативними факторами.

Через високий рівень зношеності мереж, використання фізично й морально застарілого обладнання зросли до критичного рівня втрати води, тепла та електроенергії, що негативно вплинуло на собівартість та фінансові результати роботи підприємств. Найбільші розміри втрат допускають підприємства водопостачання та водовідведення (40–50%).

Тобто, система функціонування комунальних підприємств потребує фінансових ресурсів на ремонтно-відновлювальні роботи. Джерелами фінансування оновлення та покращення стану основних засобів можуть бути власні фінансові ресурси підприємства, позичені кошти та кошти, отримані з державного та місцевого бюджетів.

Частка обсягу реалізованої продукції промислової продукції Харківської області в загальному обсязі реалізованої продукції України станом на 2015 р.

складає 6,7% (6 місце з усіх регіонів), у 2016 р. – 7,4% (5 місце), у 2017 р. – 7,7% (6 місце), за даними на березень 2018 р. – 7,3% (5 місце). Отже, безумовно, Харківський регіон – у лідерах промислових регіонів країни. Відзначимо, що, починаючи з 2016 р., індекси промислової продукції регіону стали планомірно збільшуватися [11].

За даними Державного управління статистики, станом на 2017 р. кількість активних підприємств, які працюють у промисловості Харківської області за секціями КВЕД 2010 D+E (підприємства постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря та підприємства водопостачання, каналізації, поводження з відходами), становить 322, що складає 5,6% усіх підприємств цієї галузі країни.

Частка Харківського регіону у випуску України (у фактичних цінах, відсотків до підсумку) стабільно зростає, і в середньому становить понад 6%. За видами економічної діяльності частка підприємств постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря несуттєво, але зменшується, а підприємств водопостачання, каналізації, поводження з відходами, навпаки, збільшується (рис. 1).

Результати операційної діяльності цих підприємств мають край негативну динаміку (табл. 1). Рівень їх збитковості поступово збільшується.

Це, безумовно, пояснюється динамікою зміни індексів фізичного обсягу випуску підприємств секцій D і E промисловості, які, починаючи з 2013 р., різко спадають.

Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) без ПДВ та акцизу станом на 2016 р. для підприємств постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря Харківської області

становив 23969829,1 тис. грн (або 16% усієї реалізованої продукції), а для підприємств водопостачання та водовідведення, поводження з відходами – 1850807 тис. грн (або 1,2%) відповідно.

Промисловість регіону для реалізації власних проектів потребує суттєвих фінансових надходжень. Так, у 2016 р. Харківська область отримала 16546 млн грн капітальних інвестицій, що становить лише 4,6% усіх капітальних інвестицій (для порівняння м. Київ отримав 106296 млн грн, або 29,6% відповідно). У перерахунку на одну особу ця сума складає 6141,1 грн, і за цим показником Харківщина займає 15 місце серед усіх регіонів України. З них на житлове будівництво припадає 2252 млн грн (5% від всієї суми по Україні, 6 місце). На розвиток промисловості Харківська область виділяє 24,1% всієї суми капітальних інвестицій регіону.

Зміну структури капітальних інвестицій за джерелами фінансування наведено в табл. 2.

Аналіз статистичних даних дозволяє зробити висновки, що із впровадженням програми децентралізації частка капітальних інвестицій за кошти державного бюджету поступово зменшується, а за кошти місцевих бюджетів, навпаки, збільшується. Іноземні інвестиції Харківська промисловість, як і промисловість країни в цілому, майже перестала отримувати. Починаючи з 2013 р. промисловим підприємствам отримувати кредити банків та інші позики стало не вигідно. Суттєву частку промисловість у цілому отримує за рахунок коштів населення, які вкладені в будівництво житла. Незмінною є лише ситуація, при якій 2/3 інвестицій припадає на рахунок власних коштів підприємств та організацій, а підприємства постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого

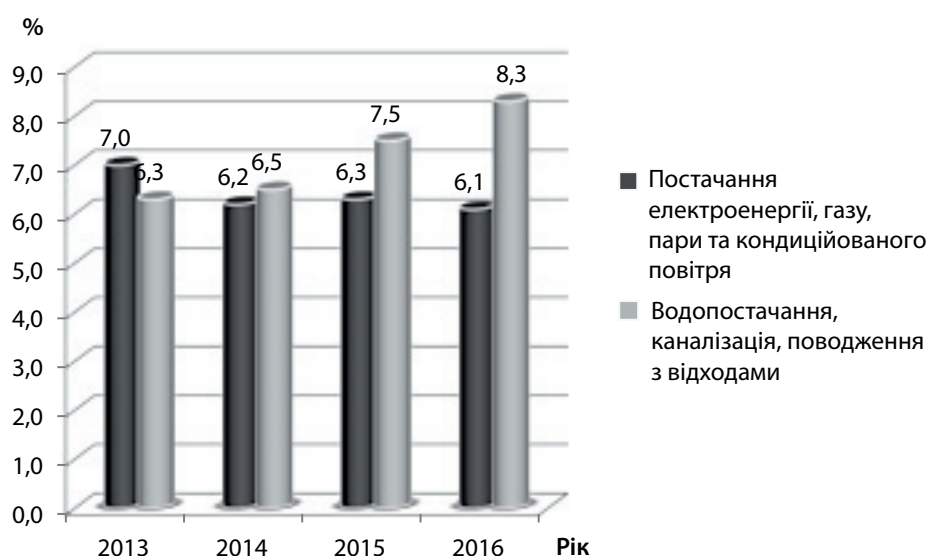

Рис. 1. Частка підприємств Харківського регіону за видами економічної діяльності промислових підприємств України, % до підсумку

Таблиця 1

Рівень рентабельності (збитковості) за результатами операційної діяльності підприємств Харківського регіону

Показник	Рік						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	-4,0	6,3	-0,4	-0,3	2,5	-2,1	-8,9
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	-7,9	-14,4	-5,9	-6,2	-9,3	-5,9	-11,2

Таблиця 2

Структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування Харківської області (у відсотках до загального обсягу інвестицій по регіону)

Джерело інвестицій	Рік						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Кошти державного бюджету	8,3	11,5	4,2	3,6	2,7	6,3	3,5
Кошти місцевих бюджетів	4,0	4,9	3,9	5,9	7,1	11,2	15,7
Власні кошти підприємств та організацій	72,0	66,6	53,2	63,1	66,9	65,0	65,0
Кошти іноземних інвесторів	0,2	0,6	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
Кошти населення на будівництво житла	8,2	4,4	6,4	10,7	10,2	10,6	7,1
Кредити банків та інші позики	3,6	7,9	28,0	12,0	9,4	4,6	4,0
Інші джерела фінансування	3,7	4,1	4,1	4,6	3,7	2,3	4,7

повітря та підприємств водопостачання, каналізації, поводження з відходами стабільно збиткові.

Статистика наявності та стану основних засобів за видами економічної діяльності за 2016 р. демонструє, що ступінь зносу їх на підприємствах постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря складає 62,1%, а на підприємствах водопостачання, каналізації, поводження з відходами – 60,5%. Зрозуміло, що рівень фінансування цих галузей промисловості вкрай незадовільний, і самостійне інвестування збиткових підприємств навряд чи суттєво виправить ситуацію.

Житловий фонд Харківської області складає 65 млн м², це майже 7% всього житлового фонду України.

Щорічно в Харкові та області приймається в експлуатацію в середньому 380 тис. м² нового житла (6 місце за даним показником серед регіонів України). При цьому, наприклад, у 2016 р. за кошти державного бюджету було здано 3 тис. м² (10% усієї площі в Україні саме в Харківській області, більші показники – лише в Києві та Київській області), а за кошти фізичних осіб – 131 тис. м². З усього прийнятого в експлуатацію, наприклад, у 2016 р. житла в сільській місцевості – 38 тис. м², а в містах – 431 тис. м².

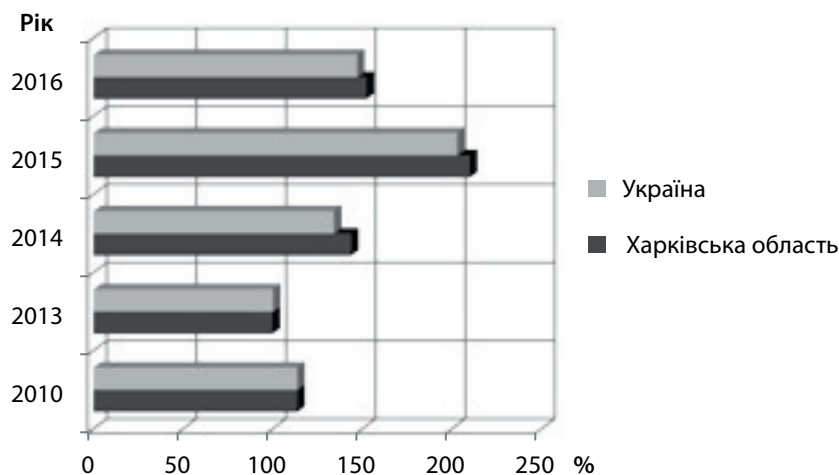
Населення регіону, як один з головних користувачів товарів та послуг підприємств ЖКГ Харківської області, потребує ретельного дослідження саме з цієї точки зору. Так, частка регіону в загальному обсязі кінцевих споживчих витрат домашніх господарств

станом на 2016 р. складає 8,2% (3 місце). Динаміка зміни цього показника протягом останніх 10 років позитивна. Частка регіону в загальному обсязі доходів населення України складає 6,6% (3 місце); частка Харківської області в загальному обсязі соціальних допомог та інших одержаних поточних трансфертів населенням країни складає 6,7% (3 місце), а в загальному обсязі соціальних допомог населення – 6,8% (3 місце).

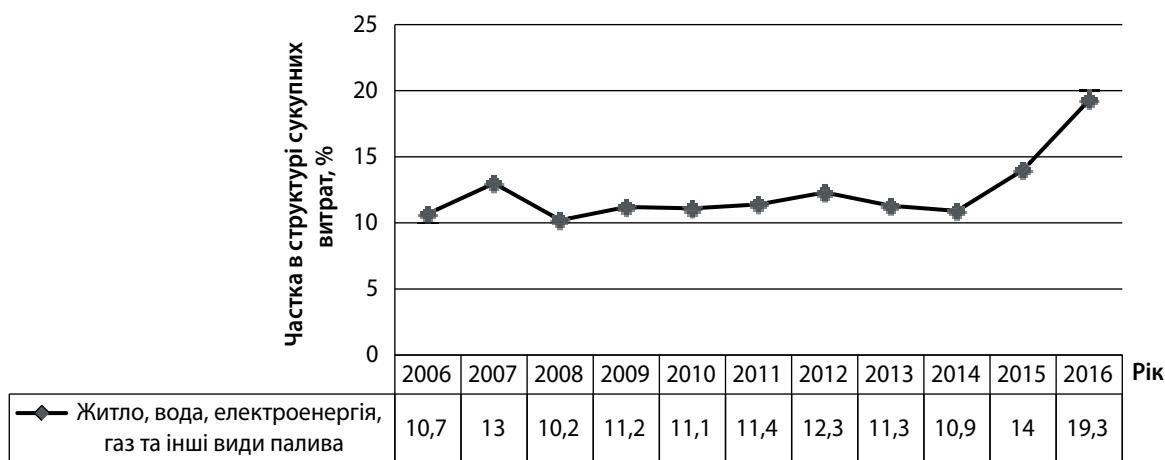
Зміна індексу споживчих цін на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива в Харківській області обумовлена економічною ситуацією в Україні, тому різких розбіжностей з цим показником усієї країни не відбувається (рис. 2).

Така сама ситуація виявляється зі змінами обсягів: доходів населення, заробітної плати, соціальних допомог, витрат населення, придбання товарів та послуг. Різниця названих показників між Харківським регіоном та Україною знаходиться в межах 1%. Це свідчить про те, що Харківська область має типові соціально-економічні показники. Тому висновки з проведеного дослідження регіону можуть бути поширені на країну в цілому, і, навпаки, всі міркування державного масштабу можуть бути інтерпольовані на Харківську область.

Частка витрат домогосподарств Харківського регіону на сплату житла, води, електроенергії, газу та інших видів палива з роками лише зростає (рис. 3), а станом на 2016 р. перебільшує відповідний показник по Україні на 3%.

Рис. 2. Порівняння індексу споживчих цін на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива в Харківській області та Україні, % до попереднього року

Рис. 3. Зміна частки витрат на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива в Харківському регіоні

При цьому можна відзначити, що структура сукупних витрат домогосподарств на оплату комунальних товарів та послуг нерівномірний: у міських поселеннях він складає 18,5%, а в сільських – 14,5%, з них сума пільг і субсидій відповідно дорівнює 1,7% і 7,8%, що обумовлено нерівномірністю доходів населення залежно від місця проживання.

Аналіз грошових витрат домогосподарств за децильними (10%-ми) групами залежно від розміру середньодушових еквівалентних грошових доходів (табл. 3) допомагає вказати шляхи розвитку житлового фонду та перспективи його беззбиткового утримання.

На перший погляд, здивування викликає той факт, що грошові витрати на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива домогосподарств, які належать до найвищої (десятої) децильної групи, не перевищують відповідні значення, наприклад, для четвертої та восьмої груп, сукупні доходи яких значно нижчі. Та ж ситуація спостерігається і з оплатою житла, комунальних продуктів та послуг: домогос-

подарства десятої групи сплачують за житло суми менше, ніж представники четвертої, шостої, восьмої, дев'ятої, на рівні з представниками третьої групи.

Це можна пояснити тим, що представники цих домогосподарств використовують енерго- та ресурсоефективні технології й обладнання власного житла. Саме тому витрати води, тепла, електроенергії та газу зведені до мінімуму. Заможні домогосподарства інтенсивно вкладають кошти в індивідуальне опалення, адже витрати теплової енергії становлять 14,4% (см. п. 2.1); майже на 100% обладнані приладами обліку води та тепла, що, безумовно, самодисциплінує користувачів комунальних послуг.

Виявлені фактори необхідно використовувати при введенні запобіжних мір для створення беззбиткової моделі ЖКГ регіону. Підприємствам, установам, держструктурам регіону необхідно підтримувати юридичних і фізичних користувачів продукції підприємств ЖКГ і побутових послуг через фінансування, кредитування, реструктуризацію боргів у:

- ✦ обладнанні приміщень та будівель приладами обліку енерго- та водоресурсів;

Грошові витрати домогосподарств за децильними (10%-ми) групами залежно від розміру середньодушових еквівалентних грошових доходів (у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, грн)

Витрати	Усі домогосподарства	У тому числі за децильними (10%-ми) групами за рівнем середньодушових еквівалентних грошових доходів у місяць									
		перша (нижча)	друга	третя	четверта	п'ята	шоста	сьома	восьма	дев'ята	десята (вища)
Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	846,34	356,04	588,72	853,59	1151,60	786,05	869,28	659,11	1241,95	980,39	989,85
Товари	674,56	319,47	521,60	739,50	828,67	660,95	608,39	551,05	918,68	798,86	797,62
Послуги	171,78	36,57	67,12	114,09	322,93	125,10	260,89	108,06	323,27	181,53	192,23
Довідково: оплата житла, комунальних продуктів та послуг	764,03	311,69	538,05	815,55	925,04	775,97	850,88	614,77	1163,71	824,79	819,49

- ✦ використанні енерго- та водозберігаючих технологій;
- ✦ обладнанні приміщень системами індивідуального опалення.

Коректне функціонування підприємств житлово-комунального господарства створює необхідні умови для функціонування всіх без виключення галузей промисловості, гармонійного розвитку суспільства, зниження рівня соціальної напруги.

Для сталого розвитку підприємств ЖКГ Харківського регіону необхідно забезпечити стабільне фінансування будівництва й модернізації систем комунальної інфраструктури, фінансування технічних і технологічних заходів, трансформування організаційної та управлінської структур житлово-комунального комплексу.

ВИСНОВКИ

Отже, на основі проведеної оцінки сучасного стану функціонування підприємств ЖКГ Харківського регіону можна стверджувати, що частка підприємств постачання електроенергії, газу, пари та кондиціонованого повітря несуттєво, але зменшується, а підприємств водопостачання, каналізації, поводження з відходами, навпаки, збільшується. Слід відзначити пряму залежність розвитку підприємств ЖКГ Харківського регіону від промисловості, яка для реалізації власних проектів потребує суттєвих фінансових надходжень. Так, у 2016 р. Харківська область отримала 16546 млн грн капітальних інвестицій, що становить лише 4,6% усіх капітальних інвестицій. Частка витрат домогосподарств Харківського регіону на сплату житла, води, електроенергії, газу та інших видів палива з роками лише зростає та станом на 2016 р. перебільшує відповідний показник по Україні на 3%. Аналіз грошових витрат домогосподарств за децильними групами залежно від розміру середньодушових

еквівалентних грошових доходів дає можливість для розробки напрямів розвитку житлового фонду та перспективи його беззбиткового утримання.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі мають бути пов'язані з побудовою економіко-математичної моделі забезпечення розвитку ЖКГ Харківського регіону. ■

ЛІТЕРАТУРА

- Амосов О. Ю.** Місце житлово-комунального господарства на ринку сфери послуг України. *Бізнес Інформ*. 2010. № 11. С. 32–38.
- Бакіров В. С.** Регіональний розвиток як фактор суспільної консолідації: програма «Харківщина – 2010» // На шляху до суспільної злагоди / упоряд. Ю. Ж. Шайгородський. Київ : Укр. центр політ. менеджменту, 2001. С. 42–45.
- Димченко О. В.** Житлово-комунальне господарство в реформаційному процесі: аналіз, проектування, управління : монографія. Харків : Харк. нац. акад. міськ. госп-ва, 2009. 356 с.
- Драган І. О.** Модернізація житлово-комунального господарства в Україні: теорія, методологія, практика державного управління : монографія. Донецьк : Юго-Восток, 2010. 400 с.
- Качала Т. М.** Житлово-комунальне господарство в системі міського комплексу : монографія. Київ : Наукова думка, 2008. 416 с.
- Манцевич Ю. М.** Удосконалення розвитку житлового господарства міст України : автореф. дис. ... д-ра екон. наук. Київ, 2009. 38 с.
- Реформування житлово-комунального господарства: теорія, практика, перспективи / О. М. Тіщенко, М. О. Кизим, Т. П. Юр'єва, С. Ю. Юр'єва, І. В. Покуца. Харків : ВД «ІН-ЖЕК», 2008. 368 с.
- Шинкаренко П.** Реформа жилищно-комунального господарства: поиск эффективных решений. *Проблемы теории и практики управления*. 2007. № 3. С. 32–38.
- Клебанова Т. С., Рудаченко О. О.** Прогнозування показників фінансової діяльності підприємства житлово-

комунального господарства за допомогою адаптивних моделей. *Бізнес Інформ*. 2015. № 1. С. 143–148.

10. Пакулін С. Л., Топчій О. О. Удосконалення державного регулювання розвитку житлово-комунального комплексу регіону. *Вісник Дніпропетровського університету. Сер. : Економіка*. 2013. Вип. 7 (1). С. 17–22.

11. Головне управління статистики у Харківській області. URL: <http://kh.ukrstat.gov.ua/>

REFERENCES

Amosov, O. Yu. "Mistse zhytlovo-komunalnoho hospodarstva na rynku sfery posluh Ukrainy" [Place of housing and communal services in the market of service sector]. *Biznes Inform*, no. 11 (2010): 32-38.

Bakirov, V. S. "Rehionalnyi rozvytok yak faktor suspilnoi konsolidatsii: prohrama «Kharkivshchyna – 2010»" [Regional development as a factor of social consolidation: The program "Kharkivshchyna-2010"]. In *Na shliakhu do suspilnoi zlahody*. Kyiv, 2001: 42–45.

Drahan, I. O. *Modernizatsiia zhytlovo-komunalnoho hospodarstva v Ukraini: teoriia, metodolohiia, praktyka derzhavnoho upravlinnia* [Modernization of housing and communal services in Ukraine: theory, methodology, practice of public administration]. Donetsk: Yuho-Vostok, 2010.

Dymchenko, O. V. *Zhytlovo-komunalne hospodarstvo v reformatsiinomu protsesi: analiz, proektuvannia, upravlinnia* [Housing and communal services in the reform process: analysis, design, management]. Kharkiv, 2009.

Holovne upravlinnia statystyky u Kharkivskii oblasti [Main statistics department in Kharkiv region]. <http://kh.ukrstat.gov.ua/>
Kachala, T. M. *Zhytlovo-komunalne hospodarstvo v systemi miskoho kompleksu* [Housing and communal services in the system of city complex]. Kyiv: Naukova dumka, 2008.

Klebanova, T. S., and Rudachenko, O. O. "Prohnozuvannia pokaznykiv finansovoi diialnosti pidpriemstva zhytlovo-komunalnoho hospodarstva za dopomohoiu adaptyvnykh modelei" [Forecasting of indicators of financial activity of the enterprise of housing and communal services by means of adaptive models]. *Biznes Inform*, no. 1 (2015): 143-148.

Mantsevych Yu. M. "Udoskonallennia rozvytku zhytlovoho hospodarstva mist Ukrainy" [Improvement of housing development of the cities of Ukraine]: *avto-ref. dys. ... d-ra ekon. nauk*. Kyiv, 2009

Pakulin, S. L., and Topchii, O. O. "Udoskonallennia derzhavnoho rehuliuвання rozvytku zhytlovo-komunalnoho kompleksu rehionu" [Improvement of State regulation of housing and communal complex of the region]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Ser. : Ekonomika*. Issue 7 (1) (2013): 17-22.

Shinkarenko, P. "Reforma zhilischno-kommunalnogo hozyaystva: poisk effektivnykh resheniy" [Housing and utilities reform: finding effective solutions]. *Problemyi teorii i praktiki upravleniya*, no. 3 (2007): 32-38.

Tishchenko, O. M. et al. *Reformuvannia zhytlovo-komunalnoho hospodarstva: teoriia, praktyka, perspektyvy* [Reforming housing and communal services: theory, practice, prospects] / O. M. Tishchenko, M. O. Kyzym, T. P. Yur'ieva, S. Yu. Yur'ieva, I. V. Pokutsa. Kharkiv : VD «INZHEK», 2008.